

Kerkdienst 5 december 2021 in de Remonstrantse Kerk in Rotterdam.

Thema 'Boaz als goedheiligman?'

Voorganger: dr. Koen Holtzapffel

Organist: Jos van der Kooy

Met medewerking van Franciska Dukel, sopraan

Wij moeten echt eens even met elkander spreken, Adrianus kardinaal Simonis. Niet alleen omdat een afstand van zestienhonderd jaren ons scheidt, maar omdat er, naar ik vrees, tussen ons ook een enorme, schier onoverbrugbare, kloof bestaat in het verstaan van de heilige verhalen van schrift en traditie.' Aldus begint ruim 25 jaar geleden op 5 december een column van Sint-Nicolaas (alias Nico ter Linden). Als antwoord op een eerdere column van toenmalig kardinaal Simonis.

Wij moeten echt eens even met elkaar spreken. Want wat lees ik in uw aartsbisschoppelijke column? "Wij moeten de gestalte van Sinterklaas ontdoen van alle buitenissige wonderlijkheden en mythologische voorstellingen als het rijden op daken en afdalen door schoorstenen. Want wanneer de kinderen erachter komen dat de Sint niet bestaat, kan dat ook schadelijk zijn voor het geloof in Jezus, omdat ze nog niet kunnen onderscheiden tussen de authentieke wonderen van Jezus en de legenden rondom Sinterklaas."

Kardinaal Adrianus, wat maak je me nu? Moet mijn figuur worden ontdaan van buitenissige wonderlijkheden en mythologische voorstellingen als het rijden op daken en afdalen door schoorstenen? Ga nu toch gauw op het dak zitten! Gij die net als ik de herdersstaf mag dragen, waar is uw gevoel? En waar is uw verstand?

Waar is uw gevoel voor mysterie? Nooit gehad, als jongetje, dat je bij het vallen van de avond in de straat naar boven keek en ineens dacht dat je achter een schoorsteen een glimp van Sint-Nicolaas had opgevangen? Hebt u nog iets van die kinderlijke 'sens du mystère' kunnen behouden, dat geheimzinnige gevoel dat er meer is tussen hemel en aarde dan wij kunnen dromen en dat de Onzienlijke ons nabij is en ons zegenend vergezelt? Wat die oude Griekse denker zei, dat God boven het dak van ons denken woont, vindt u dat niet treffend uitgebeeld met een heilige die in koninklijk gewaad over het dak rijdt?

En hoe beeldt een sterveling nu die onzichtbare verbindinglijnen tussen hemel en aarde uit? Ach, je kunt van een ladder naar de hemel dromen, je kunt een vurige wagen met vurige paarden door het zwerk laten draven, en je kunt het in de woestijn manna (Hebreeuws voor pepernoten) laten regenen. Je kunt een koor van engelen met harpen en trompetten boven Efrata's velden in de gloria laten zingen, (...) Je kunt ook in donk're nachten een eenvoudige heilige zoals ik op een wit en edel dier over de daken laten galopperen en zijn knechtje, een knechtje des Heren, door de schoorsteen uit den hoge laten afdalen om kleine geschenken van liefde voor huiselijke haard te deponeren. Is het één nu echt zoveel buitenissiger dan het andere, Adrianus?

En waar is uw gevoel voor taal? Hoort u nu werkelijk niet hoe de legenden die om mij geweven zijn en de verhalen die ons van Abraham en Sara en Mozes en David (Ruth en Boaz)

zijn overgeleverd, allen eenzelfde taal spreken? Het is de taal van de mythe, broeder Adrianus, de taal van de poëzie, want alleen in die taal kan het onzegbare worden gezegd.

Aldus de onvergetelijke Sint Nicolaas Ter Linden in een column die nog een stuk langer is, maar hier laat ik het maar bij over zondag 5 december 1994.

Het is de taal van de mythe, de taal van de poëzie, zo u wilt de taal van de verbeelding, de fantasie. Want alleen in die taal kan het onzegbare worden gezegd. Gemeente, laten we dat in het achterhoofd houden als we ons op deze tweede zondag van Advent niet buigen over de legendarische Sint Nicolaas maar over de legendarische Ruth en Boaz. Waarbij Boaz natuurlijk in het gelezen hoofdstuk wel enige trekken van de Goedheiligman vertoont. Daarover aanstonds meer.

Net als andere bijzondere Bijbelse vrouwen is Ruth verbonden geraakt met de Adventstijd. Als oermoeder in een stamboom die ons van Abraham via David bij Jezus brengt. Volgens de evangelist Matteüs althans. Het boekje Ruth gaat over de oogst, wordt dan ook in de synagoge tijdens het Wekenfeest gelezen, maar het gaat over meer. Nee, niet over grootse heldendaden en Gods machtige ingrijpen in de geschiedenis. Ruth gaat eerder over kleine mensen en hun geschiedenis. 'Petits histoires'. Maar wie zou willen beweren dat die kleine mensengeschiedenissen niet ook heel belangrijk zijn, waardevol en herkenbaar. Het boekje Ruth handelt over kleine mensen in een grote bedreigende en onzekere wereld. Waar het lot je plots kan treffen, waar honger je op de hielen zit en de dood je plots te pakken kan nemen. We weten er in deze coronatijd alles van. Maar het gaat in Ruth niet alleen over het noodlot dat mensen treft. Het gaat ook over opstaan en verder gaan, elkaar bijstaan, verbondenheid, empathie en het bouwen van bruggen over kloven heen. Waar u gaat zal ik gaan, waar u woont zal ik wonen, uw volk is mijn volk, uw God is mijn god. Dat is solidariteit.

Met de slotzin van het vierde hoofdstuk, God liet Ruth zwanger worden en ze kreeg een zoon, Obed genaamd, met die zin wordt de zoon van Ruth en Boaz in een legendarische geslachtslijst opgenomen die naar christelijk besef uiteindelijk bij Jezus uitkomt. Obed wordt de vader van Isai, die de vader van David is, en die is via via weer verbonden met Jozef en Maria en dus met Jezus. Over taal van verbeelding gesproken om het onzegbare uit te beelden.

Dat gewone mensen zo'n belangrijke rol spelen in de komst van Christus in de wereld, het is een Adventswonder op zich. Maar er is meer dat ons Adventsgeloof in deze lastige coronatijd kan sterken. Want voor Ruth en haar schoonmoeder Noomi leek de toekomst in het verre Moab doodgelopen. Wat hadden ze nog voor hoop te koesteren, wat konden ze van het leven nog verwachten. Maar zie: er is toch een nieuw begin. In Bethlehem gaat ook voor hen de zon opnieuw schijnen. Bethlehem of all places, het is wel vaker het toneel van cruciale momenten in de heilsgeschiedenis van God met ons mensen.

Daar ziet het na terugkomst uit Moab lange tijd niet naar uit. Een vreemdelinge, een weduwe, wie kijkt er naar hen om, wie verschaft hen recht? Zou ergens een verlosser te vinden zijn? Welnu, in die oude tijden kon een verlosser zich aandienen in de vorm van een zogenoemde 'losser'. Het is een verwant die in actie komt als een mannelijk familielid, in dit geval de man van Ruth, sterft zonder mannelijke nakomelingen. Dan kan een broer van de overledene of een ander mannelijk verwant in naam van de overledene een kind verwekken bij de weduwe. Helaas meldt een lossor, een soort van draagvader dus, zich niet altijd vanzelf. Je moet er als weduwe moeite voor doen. En dus maakt Ruth gebruik van het oude recht om achter maaiers aan te lopen om aren te rapen. De bezitter van land heeft volgens de joodse wet de plicht iets op het land achter te laten voor arme weduwen. Ruth waagt het er dus op. Nee, ze gaat niet naar diegene die als eerste in aanmerking komt om voor lossor, verlosser te spelen. De slimme pseudo-verlossor wil wel het land van de overledene, maar niet die vreemde vrouw. Maar bij

Boaz, dat verdere familielid, is het andere koek. Hij grijpt zijn kans om straks lossier te kunnen worden. Zijn naam betekent dan ook: 'hij in wie kracht aanwezig is'.

Over Ruth wordt vaak gepreikt. Ze hoort tot de verrassende stammoeders van Israël. Maar laten we deze zondag ook goedheiligman Boaz niet vergeten. Wat doet hij precies in hoofdstuk 2? Geconfronteerd met die arme tak van de familie, uit het in Israël bepaald niet populaire Moab nog wel, kijkt Boaz niet de andere kant op. Integendeel. Ga vooral geen aren lezen op andermans veld maar blijf bij mij beste Ruth. Mijn knechten zullen je geen haar op je hoofd krenken en als je dorst hebt laat je dan door hen te drinken inschenken. Boaz legt Ruth niet in de watten, maar als het etenstijd wordt nodigt hij haar uit voor brood en wijn. Ruth hapt bescheiden toe en omdat er behoorlijk wat overblijft heeft het verhaal wel iets weg van een wonderbare spijziging. De machtige Boaz verleent de machteloze Ruth niet alleen gastvrijheid op zijn veld, maar ook aan zijn tafel.

Als Ruth na de maaltijd weer aan de slag gaat op het veld gebiedt Boaz zijn knechten wat extra aren voor haar te laten liggen. Het is ruimhartig maar ook respectvol. Boaz had ook kunnen zeggen: best familielid, houd nu maar op met arenlezen in de hitte van de dag, ik geef het je zo wel mee, want we zijn toch familie van elkaar? Dat zou reuze royaal hebben geleken, maar het was wel een aalmoes geworden waarvoor Ruth op de knieën had moeten gaan in plaats van op de been te zijn geholpen. Boaz spaart Ruths gevoel voor eigenwaarde. Zo eet ze geen genadebrood maar maakt gebruik van een aloud recht. Zo helpt Boaz Ruth om zichzelf te helpen, haar en zijn familie inclusief. Ter verklaring van zijn gedrag zegt Boaz erbij: Ik heb veel over je gehoord Ruth. Ik weet hoe goed je voor je schoonmoeder Noomi bent geweest na de dood van je man. Je hebt je vader en je moeder en je geboorteland verlaten. En je bent met Noomi meegegaan naar mensen die je helemaal niet kende. De God van Israël zal je daarvoor belonen. Bij hem heb je hulp gezocht, en hij zal je beschermen.

Wie goed doet goed ontmoet. Beter gezegd, wie goed doet God ontmoet. Zoals Ruth een stammoeder van Israël wordt, zo Boaz een stamvader. Zeker, Boaz heeft ook last van vlinders in zijn buik, ook dat hoort bij de taal van de legende, maar daarnaast schemeren messiaanse trekken door hem heen. Dat gebeurt er als mensen voor elkaar bestaan en elkaar bijstaan. Dan gebeuren er onverwachte dingen en gaat de toekomst open. Advent.

Gemeente, zoals het legendarische verhaal van Sint-Nicolaas over barmhartigheid en vrijgevigheid gaat, eerlijk delen ook, zo gaat het legendarische boekje Ruth over mensen die getroffen door het lot, elkaar bijstaan en samen verder gaan. Dat geeft vreugde in de hemel. Ubi caritas et amor, ibi Deus est. En als Sint-Nicolaas surprise hoort u nu de muzikale verklanking van die vreugde in het 'Gesang der Trauung'. Het is de huwelijkszang van een zelfbewuste Ruth, in 1970 gecomponeerd door de Tsjechische componist Petr Eben en vertolkt door Franciska Dukel, sopraan en Jos van der Kooy op het orgel.